

збігу обставин, хорошого настрою, друга – те, що щастя залежить лише від людини та її діяльності, бажання та волі.

Аналізуючи різні погляди людей щодо щастя, можна зробити висновок що для більшості це поняття є чимось простим та очевидним: в хорошій роботі, у вірних друзях, в задоволенні і т.д. У проблемі людського щастя є сторона, пов'язана з міжлюдськими відносинами. Адже є ті, хто обмежуються досягненням свого особистого щастя, а є ті хто ставлять щастя інших людей вище ніж своє.

«Те, що живе, – любить, хоча б тільки і своє життя; хоче жити, тому що воно живе; хоче бути, тому що воно є; але, відмітьте, хоче бути тільки здоровим і щасливим, бо лише щасливе буття є буття з точки зору живої істоти, такої, що відчуває, бажає, лише воно є бажаним, любим буттям» [5, с. 578].

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель Нікомахова етика / Редакція критики, 2003. 72 с.
2. Епіктет Роздуми. У чому наше благо? / Олена Голота / Андронум, 2021. 88 с.
3. Кисельов С. Евдемонізм. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук / Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України Абрис, 2002. 742 с.
4. Платон Держава / Ріпол Класик, серія Pro владу, 2020. 536 с.
5. Феєрбах Л. Евдемонізм / Л. Феєрбах / Вибр. филос. оповід. В 2-х т. М: Політвид, 1955. 641 с.

Галина ЧВАЛЮК

*Здобувачка третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
0986372888g@gmail.com*

ЕКОСОФІЯ ЯК ЖИТТЄВА ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Екологія або екологічна наука – це підхід до кращого розуміння складних взаємозв'язків між людьми та навколишнім середовищем. З початком технологічного прогресу точиться науково-філософська дискусія про необхідність збереження навколишнього середовища, яка стала питанням виживання. Філософські питання, які можна розглядати з екологічної точки зору, включають питання різноманітності та продуктивності по відношенню до загального блага, екологічні проблеми, традиційні теми в рамках філософії науки: випадковість, складність, закони та теорії тощо.

Екологія та стійкий розвиток – це сучасні наративи про поведінку людей щодо себе та навколишнього середовища. Екологія визначається як наука, а філософія екології стала визнаною сферою філософії науки. Для деяких людей сталість є прийнятною важливою моральною метою. На жаль, економічні, ідеологічні та психологічні бар'єри для етичної поведінки та відповідних соціальних дій залишаються як великими, так і очевидними. Враховуючи екологічну роль організацій та інституцій, часто посиляються на організаційну чи інституційну логіку як керівництво до екологічної практики.

Щодо філософії екології, крім проблем інтерпретації та концептуалізації, які виникають через еволюційний контекст, екологія також представляє філософські проблеми зі своєї власної унікальної концептуальної структури та експериментальних методів.

Екофілософія (екософія) – це філософія екологічної гармонії та рівноваги. Термін вперше застосували норвезький батько глибинної екології Арне Нес та французький постмарксист психоаналітик Фелікс Гватарі.

Творці напряму так писали про екософію:

А.Нес: «Під екософією я маю на увазі філософію екологічної гармонії та рівноваги. Філософія розуміється як мудрість, що містить норми, правила, положення, а також гіпотези щодо стану речей Всесвіту. Мудрість є політикою мудрості, не тільки науковим описом, але і передбаченнями. Подробиці в екософії покажуть безліч варіацій спричинених істотними відмінностями міркувань не лише щодо «фактів» забруднення, ресурсів, населення і т.д., але і ціннісних пріоритетів» [2, с.8].

Ф.Гватарі: «Без змін у соціальному та матеріальному середовищі, не може відбутися жодних змін у менталітеті. Тут ми перебуваємо у колі, який веде мене до постулювання необхідності заснувати «екософію», яка з'єднає екологію навколишнього середовища з соціальною та ментальною екологією» [4, с.262-273].

Підрозділом екософії можна вважати глибинну екологію А.Неса. Основними положеннями глибинної екології є [1]:

- визнання самостійної цінності всіх форм життя, незалежно від їх корисності для людини;
- усвідомлення багатства та різноманітності форм життя, які мають власну цінність і сприяють розквіту людства;
- Людина не має права зменшувати багатство і різноманітність форм життя (крім випадків задоволення її насущних потреб);

– розквіт людства та його культури може відбуватися в умовах скорочення його чисельності;

– сучасне втручання людини в інші форми життя носить надлишковий характер, і ситуація швидко погіршується, що викликає необхідність зміни технологій, економіки та ідеологічних структур взаємин людини з іншими формами життя;

– основна ідеологічна зміна – визнання якості життя людини найважливішим показником.

Наука екологія вивчає взаємодію між окремими організмами і їхнім середовищем, в тому числі, взаємодію між представниками одного виду та різних видів. Хоча екологія виникла в 19 столітті, значна її частина теоретичної структури виникла лише в 20 столітті. Хоча екологія включає в себе широкий спектр підсфер, філософський аналіз екології досі обмежується вивченням населення, спільноти і екосистемної екології. Центральні філософські проблеми включають експлікації, тобто методи розкриття суті та значення предмету відповідних понять екологічної різноманітності і стабільності до співвідношення між різноманітністю і стабільністю. Також обговорюють характер законів і теорій екології, стратегії побудови моделей і редукціонізму як методологічного принципу, згідно з яким вищі форми матерії можуть бути повністю пояснені на основі закономірностей, що властиві нижчим формам, тобто зведені до нижчих форм. Сучасна екологія переживає концептуальний переворот через розвиток інформаційних технологій.

У редакційній статті журналу Science у 2015 році [5] Девід Інуе, президент Екологічного товариства Америки, описав нові парадигми, які виникли в результаті базових екологічних досліджень, і «драматичне зростання» ролі екології в суспільстві. «Завдяки нещодавно розробленим інструментам, аналітичним методам і моделям для прогнозування майбутнього навколишнього середовища у світі екологи можуть інформувати політиків про те, як запобігти, пом'якшити або адаптуватися до змін навколишнього середовища». Інуе заявив, що наука про навколишнє середовище стосується взаємодії та взаємозв'язків між організмами та середовищами існування в усіх масштабах і того, як вони надають інформацію, щоб допомогти зрозуміти наш світ.

Тут я стверджую, що для розуміння й підтримки екології та її ролі також необхідне подальше розуміння фізичної природи та функціонування динамічних взаємодій у природі, включаючи людське суспільство. З розвитком штучного інтелекту все частіше пропонуються нові наукові і філософські перспективи, що можуть допомогти зрозуміти опір реалізації

екологічної кризи, тобто політики, яка проявляла б і етичні риси на користь загального блага – сталого суспільства.

Моє твердження про необхідність філософського ставлення до чистоти навколишнього середовища прояснює визначення, що означає екологія:

- наука про взаємозв'язки між організмами та їх середовищем;
- відносини між організмами та середовищем їх існування.

Як добре висловився філософ Ааран Гаре [3], екологія стає центральною в еволюції форм мислення – науки, філософії та соціології – необхідних для забезпечення основи екологічної цивілізації.

Гар стверджує, що «екологія розвиває форми мислення, необхідні для переосмислення стосунків між людством і природою, а також між окремими людьми та їхніми спільнотами, природою культури та цивілізації, і, таким чином, для зміни способу життя та організації самоорганізації людей. Це забезпечує основу для іншого бачення майбутнього, з іншою етикою та політичною філософією, ніж ті, що домінували в сучасності. Тобто екологія розвиває форми мислення, необхідні для створення екологічної цивілізації» [5].

Людству необхідно усвідомити усю складність взаємин співжиття екосистем, тобто спільнот динамічних процесів у симбіотичних стосунках, які в умовах власної вигоди і небажання враховувати потенційні наслідки для оточуючих та своїх нащадків, обмежують себе та здатні прямо чи опосередковано обмежувати одне одного, таким чином координуючи свою діяльність, щоб сприяти власному розвитку тут і зараз, незважаючи на загальне благо. «Таким чином, екологія – це наука, яка об'єднує чинники глобальної екосистеми і, таким чином, виходить за рамки між наукою та гуманітарними науками, надаючи місце наративам і більш абстрактним думкам, за допомогою яких люди створюють себе та переосмислюють своє ставлення один до одного та до відновлення природи». На мій погляд, такі позиції слід переглянути, сформулювати цілком правильні та бажані цілі, що все ще потребують подальшого наукового підкріплення для максимальної прийнятності, яку може забезпечити відповідна логічна система. [6].

Філософія входить у концептуально багаті питання, які вивчають екологи, пропонуючи нові погляди на стандартні теми у філософії науки: історія екології; біорізноманіття та стабільність природи; чи існують чіткі екологічні закони; редуccionізм в екологічній науці; реальність біологічних спільнот; проблеми ідеалізації в математичному моделюванні; співвідношення фактів і цінностей; і управління невизначеністю в екологічних висновках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Drengson A. Ecophilosophy, Ecosophy and the Deep Ecology Movement, 1999, URL: <http://www.ecospherics.net/pages/DrengEcophil.html>
2. Drengson, A. and Y. Inoue, eds. The Deep Ecology Movement: An Introductory Anthology. Berkeley: North Atlantic Publishers, February 2, 1995 URL: <https://www.amazon.com/Deep-Ecology-Movement-Introductory-Anthology/dp/1556431988>
3. Gare, A. Towards an Ecological Civilization: The Science, Ethics, and Politics of Eco-Poiesis. *Process Stud.* 2009, 39, 5–38. [Google Scholar] [CrossRef] URL: <https://philarchive.org/rec/GARTAE-3>
4. Guattari, Félix Remaking Social Practices. In: Genosko, Gary (Hg.): The Guattari Reader. Oxford, Blackwell, 1996 URL: https://monoskop.org/images/4/4b/Genosko_Gary_ed_The_Guattari_Reader.pdf
5. Inouye, D. The next century of ecology. *Science* 2015, 349, 565. [Google Scholar] [CrossRef] [PubMed] URL: https://www.academia.edu/50336314/The_next_century_of_ecology
6. Joseph E. Brenner The Philosophy of Ecology and Sustainability: New Logical and Informational Dimensions. *Philosophies.* - 2018, 3(2), 16 URL: <https://doi.org/10.3390/philosophies3020016>

Зоряна ЗАТЕРТА

*Здобувачка третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
zvoievoda@gmail.com*

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ У СТРУКТУРІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Нинішню ситуацію в українському суспільстві можна охарактеризувати як кризову. Адже після повномасштабного вторгнення в Україну сучасні українці переживають надмірний стрес, емоційне напруження, багато болючих втрат, нерозуміння ситуації тощо. Значних змін зазнають усі сфери людської діяльності, а особливо ті, що визначають природу й структуру цінностей як окремої особистості, так і суспільства загалом.

Проблема цінностей особистості була і залишається предметом аналізу філософів, психологів, соціологів та інших науковців. Зокрема, у зарубіжній психології їй присвячені наукові розвідки С. Морісса, М. Рокича, С. Фельдмана, В. Франкла, Ш. Шварца та ін. У вітчизняній психології проблема цінностей особистості знайшла своє відображення в дослідженнях Г. Балла, М. Боришевського, Б. Братуся, З. Карпенко, Г. Костюка, Г. Радчук та ін.